

Rapport prekonferansen

ARR Åpen arena, Lillehammer
11. januar 2010

Prekonferansen

11. januar ble det avholdt en konferanse i forkant av ARR Åpen arena. Denne skulle fungere som en faglig bakgrunnsramme for den store arenaen. Tema for konferansen var "Med forskerblick på arbeidsrettet rehabilitering". Utgangspunktet var at IA-avtalen skal reforhandles. Dermed skulle prekonferansen belyse sykefraværssituasjonen i Norge i dag, samt effekt av ulike tiltak for å få sykemeldte og uføre tilbake i arbeid. Første del av prekonferansen besto av fem foredrag, mens den siste delen var organisert som en rundebordskonferanse. Der deltok foredragsholderne og noen andre inviterte fagfolk i en felles samtale over det oppgitte temaet.

Randi W. Aas viste hvordan sykefravær er en sammensatt størrelse.

Innlegg 1
Ved Randi Wågø Aas, forskningssjef, IRIS.
 Internasjonale og historiske perspektiver på arbeidsrettet rehabilitering.

Randi W. Aas tok sitt utgangspunkt i et langtidsperspektiv. Hun slo fast at når det gjelder sykefravær, er tallene ikke entydige. Sykefraværet er rimelig stabilt over de siste 20 årene. Noen tendenser vises likevel i statistikken, knyttet til både kjønn, geografi og arbeidssted. Kvinner er mer syke enn menn. Finnmark er på topp og Rogaland på bunnen av statistikken. Internt i bedrifter og på arbeidsteder er det også variasjon. Dermed er sykefraværet en sammensatt størrelse. Kanskje er det viktigste fra statistikken at en liten andel personer (ca 20 prosent) står for en stor del av sykefraværet (80 prosent). I arbeidet med og forståelsen av sykefravær er det viktig å lære av fortida, å lære av forskningen og av kunnskap fra andre land, og tenke langsiktig. Helsevesen, Nav og arbeidsplass har ulike oppfatninger om årsaker til sykefravær. Det trengs en felles plattform og et felles ståsted. 1990-tallet kalles arbeidslinjeæraen, 2000-tallet kalles IA-æraen. IA representerer noe nytt og en ny kultur der rehabiliteringsbegrepet er tatt tilbake og tilbakeføring er i fokus.

Gerd-Liv Valla ga tilhørerne et innblikk i det politiske spillet

Innlegg 2
Ved Gerd-Liv Valla, brukerrepresentant.
 20 år i sykelønns- og sykefraværdebatt.

Gerd-Liv Valla har hatt et opphold på AiR – Klinik, og opptrådte om brukerrepresentant på prekonferansen. Med sine arbeidserfaringer fra LO og ulike regjeringer ga hun et vidt innblikk i den politiske behandlingen av spørsmål rundt sykefravær. Som en kommentar til debatten slo Valla fast at dette hadde hun hørt før. Fra dette ga hun en historisk oversikt fra regjeringen Nordlis innføring av ordningen med full lønn til alle under sykdom, til Sandman-utvalgets innstilling i 2000. En

nyvinning er uttrykket "inkluderende arbeidsliv", som kommer fram i dette arbeidet. Trass i politisk spill er det av betydning å fortsette arbeidet med flere parter som deltar. IA-avtalen ble beskrevet som et systematisk 3-partssamarbeid og en diamant i norsk arbeidsliv. Valla konkluderte med at Sandman-utvalget rager, at arbeidsgiver ikke må rammes, og at sykelønnsordningen ikke må klusses med.

Innlegg 3

Ved Ivar S. Kristiansen, professor i sosialmedisin, Universitetet i Oslo.

Hva er årsakene til det økende sykefraværet og hva kan det si oss om tiltak?

Ivar S. Kristiansen tok som utgangspunkt at det ikke finnes noen sikker langtidstrend i retning av økt eller redusert sykefravær, men at det mangler sammenligningsdata for tiden før 1980. Forekomsten av uførepensjon viser en økende tidstrend fra 1967 frem til i dag, også justert for alder. En rekke velferdsfaktorer, medisinske faktorer og diverse tiltak (inklusive IA), taler for at arbeidsfraværet skulle gå ned. Dette har imidlertid ikke skjedd, noe vi savner gode, forskningsbaserte forklaringer på. Forskningen tyder på at variasjonen i arbeidsfravær mest forklares med arbeidstagerfaktorer, men forskningen har vært politisk korrekt. Dermed er det et behov for ny forskning med et bredere perspektiv. Forskning med fokus på arbeidstagers og arbeidsgivers holdninger er så langt fraværende. Navs forløpsdata tyder på at den viktigste forklaringen på variasjon i arbeidsfravær ligger hos arbeidstagerne, ikke hos arbeidsgiverne, kommunene eller legene.

Innlegg 4:

Ved Dag Bruusgaard, professor i trygdemedisin, Universitetet i Oslo.

Uførepensjon. Medisinsk vurdering eller sosial sortering?

Dag Bruusgaard slo først fast at vi ikke er i noen krise. Sykefraværet er ikke dramatisk økt. Det er uførestatistikken som burde vært i fokus. Han advarte mot bruk av individmodellen i forståelse av sykefraværet. Denne peker på at individets funksjonsevne synker, mens arbeidsgivernes krav forblir de samme. Arbeidslivsmodellen viser noe annet. Funksjonsevnen står fast, kravene øker. Bruusgaard

Ivar S. Kristiansen argumenterte for nødvendigheten av å forske på holdninger som årsak til sykefravær.

Dag Bruusgaard tok fram sosiale gradienter som forklaring.

argumenterte for behovet for forebyggende tiltak, både generelle, selektive og individuelle, for arbeidsplasser og arbeidstakere. Videre viste han hvordan sykefravær og uførestatistikk må forstås ut fra sosiale gradienter. Utdanning, ressurser og helse henger sammen. Jo mer utdanning, dess mindre risiko for uførepensjon. Tendensen er dramatisk, og er dermed spørsmålet om uførepensjon er resultat av marginalisering, spurte Bruusgaard.

**Innlegg 5:
Ved Simen Markussen, stipendiat i
samfunnsøkonomi, Frischsenteret.**

Sykefravær i Norge. Øker det? Hva kan gjøres?

Simen Markussen kommenterte først diskusjonen om utviklingen av sykefraværet. Tallene er flertydige fordi det finnes ulike datakilder og ulike måter å lese dem på. Men sykefraværet har vokst siden 1993, med et midlertidig fall i 2004. En myte er at marginale gruppers inntog i arbeidslivet er årsaken til fraværsveksten. Det som har skjedd, er en kraftig sortering ut fra arbeidslivet og inn i uføretrygden. Vi vet ikke hvorfor sykefraværet øker. To hypoteser finnes: Arbeidslivet er blitt tøffere, og normene er endret. Reformen i 2004 var en suksess. Fraværet falt med 23 %. Dermed er det godt dokumentert at insentiver virker.

Rundebordskonferanse

Siste del av prekonferansen besto av en åpen panelsamtale. Dagens innledere deltok i panelet sammen med fagrådet for arbeidsrettet rehabilitering. Ordstyrer Liv Haugli innledet gjennom å trekke linjer fra foredragene til det større fagfeltet. Deretter samtalte deltakerne i panelet.

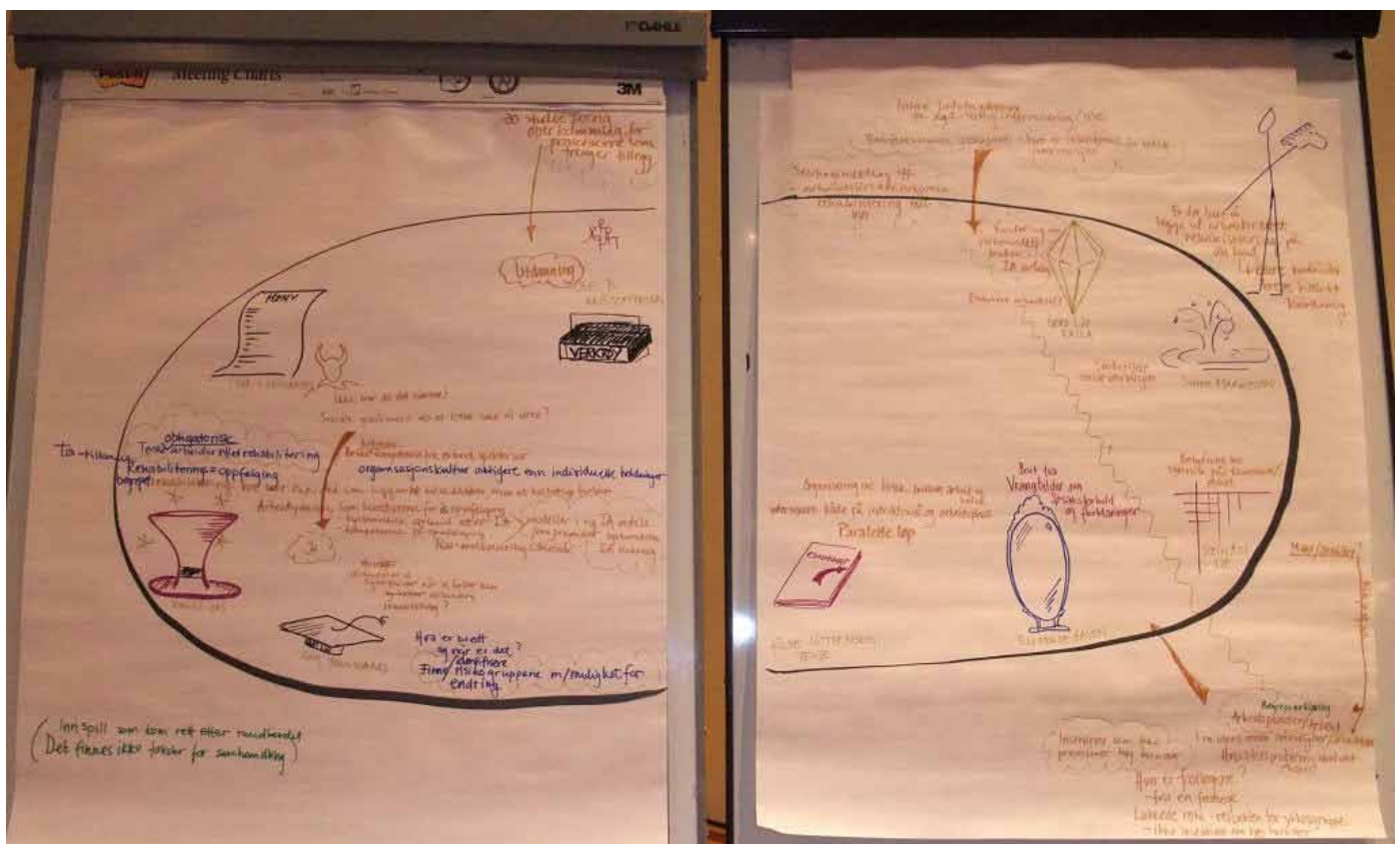
Ordstyrer: Liv Haugli

Deltakere:

- Simen Markussen, stipendiat i samfunnsøkonomi, Frischsenteret
- Stein Atle Lie, professor i klinisk statistikk ved UiB, leder for forskningssenter for sykefravær og rehabilitering, Uni Helse
- Dag Bruusgaard, professor i trygdemedisin, UiO
- Ivar Sønbo Kristiansen, professor i samfunnsmedisin, UiO
- Gerd-Liv Valla, brukerrepresentant og medlem av Fagrådet for arbeidsrettet rehabilitering
- Hilde Teige, overlege, Hernes Institutt, medlem av Fagrådet for arbeidsrettet rehabilitering
- Ole Jo Kristoffersen, utviklingsleder, Hernes Institutt, medlem av Fagrådet for arbeidsrettet rehabilitering
- Randi Wågø Aas, forskningssjef, IRIS, medlem av Fagrådet for arbeidsrettet rehabilitering
- Eli Molde Hagen, overlege, Sykehuset Innlandet, medlem av Fagrådet for arbeidsrettet rehabilitering

Følgende punkter kan stå som en oppsummering av diskusjonen:

- Arbeid er helsefremmende!
- Det er et behov for økt tverrfaglig kompetanse i arbeidsrettet rehabilitering.
- Det bør være økt kontakt mellom arbeidsgiver og arbeidstaker under hele sykefraværsforløpet.
- Arbeidsplassen er hovedarenaen i arbeidet med tilbakeføring til jobb.
- Medisinsk rehabilitering må skje samtidig med prosesser rettet mot tilbakeføring til arbeidslivet.
- Det bør være større fokus på sammenhengende forløp i helsevesen, Nav og arbeidsliv.
- Diskusjonen omfattet økonomiske incentivers virkninger og begrensninger.
- Vi vet mye om risikofaktorer for langtidsfravær og uførhet, men brukes denne kunnskapen?
- Både helsevesen og Nav bidrar til økt medikalisering.
- Det er et behov for flere heltidstillinger i helse- og omsorgssektoren.

Rundebordskonferansen oppsummert av grafisk fasilitator Toril Dale